

Kamil Hnídek:

Vzpomínky stříbrných hlav

Zachycené vzpomínky manželů Josefa a Julie Šustkových č. 110, Marie Sukané čp. 37, Aloise Holíkové čp. 172, Františky Hrubé čp. 48, manželů Františka a Františky Peřestých čp. 155, Ladislava Janůje z Hostětína čp. 7, Viktora Matochy čp. 100 a dalších.

Dojmy dávných dob

Pověst o dědině na Uvezliskách

O dědině na Uvezliskách

Pověst o sedmi studánkách

Pověst o Kurucích na Hostětsku

Pověst o dubech v Úvozi

Pověst o mořském oku na Uvezliskách

Pověst o Kočičím zámku

Pověst o vodníkovi zpod Vasilska

Pověst o vodníkovi ze Strašné

Příhody tetičky Solných

Pověst o vodníkovi z Lúk

Pověst o vodníkovi z Chrastového humna

O vodníkovi z Dúbí

O vodníkovi z Kolelača

O vodníkovi z Kolelače

O vodníkovi v Krabačce

Pověst o strašidle v Lánech

O Světloňších

Mátohy

O hradu Rysovu

Pověst o studánce Ohloběnce

O vodnicích všeobecně

Dojmy dneška

Genese vzpomínek

Čtenářům:

Než přistoupíte ke čtení "Vzpomínek stříbrných hlav" uposlechněte mé rady : Nečtěte je jako pohádky a nečtěte je také malým dětem, - těm až povyrostou. "Vzpomínky" totiž nevycházejí ze života dětského, ale ze života dospělých a starých lidí, kteří před sto, dvěma, třemi sty i více léty žili v poměrech daleko prostších, mnohdy krutých a omezenějších než žijeme my, bez styku s ostatním světem, bez jakýchkoliv sociálních a kulturních počinů. Až do roku 1784 nebyli svobodnými lidmi, ale ubohými nevolníky, lidmi bez jakékoliv možnosti rozhodovati o sobě a o své rodině. Po vymanění z nevolnictví zůstali ještě až do roku 1848 poddanými s těžkými robotními, peněžními a mnohými jinými povinnostmi. Žili ve stálých životních nejistotách. Dokonce je i vrchnost prodávala a kupovala spolu s dědinou jako součást panského majetku.

Převážná většina lidí neuměla číst ani psát. První jednotřídní škola pro Pitín, Hostětín a Šanov byla postavena v Pitíně roku 1788 pro tehdejších 160 dětí. Ještě koncem 19.století docházely do Pitína jedny - jediné noviny (do Hostětína žádné). Lidé byli odkázáni jen na ojedinělé a dávno opožděné

zprávy přinášené buď formany, vojáky nebo různými faciíry (světoběžníky). Nedovedli si nijak vysvětlit mnohé přírodní jevy, ve své utiskované a ustrašené mysli si pak vytvářeli nepřírozené jevy nebo bytosti. Vrchnost světská i církevní je v tom bloudění ponechávali, aby byli poslušnější. Jen zvolna se osamostatňovali a povstávali k svobodě těla i ducha. U některých se zachovaly zbytky dávného myšlení do nedávných let. Neodsuzujeme je za to. I z jejich prostého a udiveného života můžeme se i dnes v mnohém poučiti.

Zpracováno v únoru 1965

Dojmy dávných dob

Pohled do časů , kdy vznikaly pověsti, pohádky, báchorky.

Skloňme trochu svou hlavu a položme ji v dlaně. Vraťme se myšlenkami do svých mladých let a představme si, že sedíme na Tomtéž místě jako před léty u nohou své stařenky, pozvedáme zraky k její šedivé hlavě a čekáme, až se rozpovídá. I její myšlenky zalétají v minulo, zrak bloudí po kraji, tam pozastavuje se déle jiného místa se jen letmo dotkne, pak stříbrnou svou hlavu pozvedá a pátrá v blankytu výšin. Po chvíli s jejich rtů zvolna splývají slova :

"Slyšíš, skřivánek jak zpívá, jak drobné perličky by s nebe stříasal ? A tam, hle ! , -druhý, jak z hrud pole se odlepil, do výšin vzlétá a píseň za písní z hrdélka lije ? Tu v keři, vidíš ? , - sýkorky poletují a spokojeně pípají, i stehlíček tu pestří starý vyschlý bodlák a kukačka se z Vápeniček hlásí "Kuku, kukuku..."

Tam v dáli, pod Ústskem, lidé se jak mravenci hemží při kopění sena. Jistě tam jsou i robotníci z Pitína a ponáhlejí se, aby ještě i doma sobě něco sklidili, když čas tak slouží. Dráb dnes nemusí na lidi křičet, sami pobíhají s podávkami nebo s hraběmi od pokosů ke kopám, i pan šafář může spokojeně podřimovat na mezi nebo špekulovat nad rozkazy pro fojty na příští den.

Po hradské od Bojkovic, hleď!, -formani jedou. Těžké jejich vozy rachotí po hrbolech cesty, podkovy silných koní o kámen zazvoní, koně frkají a hlavami potřásají, - už brzy si odpočinou a zakousnou se do chutné jetelinky nebo zlatového ovsu v podkolní zájezdni hospody. Teď na Nivky vjíždí postilion. Lehké dvouspřeží vesele kluše, vycíděné postroje se v slunci třpytí a kola rachotí. Teď zaleskla se polnice a vstříc dědině se nesou její břísktné tóny " Jede, jede poštovský panáček ...".

Z dědiny sem zaléhá tlukot kladívek na ostří kos položených na ploché babčice. To kosci se musí na ráno přichystat, vždyť ještě před rozbřeskem slunce musí nastoupit do řad k pokosení sena na panských Lhotách.

Tam vzadu děvucha od fojtů došla na trávu. Teď brousí kosák, - a cože nespívá? Už, už se rozléhá její jasný hlas.... . Podívej, hle! , -hejno motýlku se vzneslo z meze a stočilo se v divý, třepetavý rej, cvrček jim vyhrává a včelky bzučí... .Jak je tu všude jasno , tkливо, snivě..!

Pod námi stříbří se voda Olšavy. Tam u splavu stojí jamský pan mlynář a vpouští vodu do náhonu. Jen posečkej chvílečku až se kola roztočí a údolím se rozlehne veselé klepání klepy klep. Až sluníčko se schová za cimbuří světlovského zámku nebo se ponoří do mraků zkrvaveného západu, možná, že i vodník se vynoří z tůně u mlýna.

"Jistě, babičko, vodník se vynoří? Vydělas ho? byla si sním? Jak vypadá? Podívej, prosím tě, podívej....! "

Pověst o dědině na Uvezliskách

Mezi Stohyňama a Hradiškem stávala dysi dědina. V dědině byl aj hrad, aj kostel. Jednúc v té dědině slúžil " panáček " v kostele mšu svatú. V půli mše sa ale kus kopca uvězlo a celá dědina aj s kostelem sa zesula a zasypala.

Každý rok potom, dycky v ten deň, kdy sa dědina uvězla a ztratila, oběvováł sa na místoch, kde kostel stával, " panáček " ,aby doslúžil mšu svatú. Viděli ho tam jednúc jeden dědáček z Pitína, dyž tam hnali pást krávy. Jak uviděli " panáčka " před oltářem, nechali krávy tam a utěkali do dědiny pro ludi. Dyž tam ludé přiběhli, " panáčka " ani oltáře už nebylo.

Ale krávy dědáček nemohli najít. Ty utekli do hor., až pozdě večer je našli na Vlčích jamách.

Poznámka : " panáček " ... kněz

Na Bojkovsku zaniklo v husitských válkách, ve válce třicetileté a po častých vpádech Tatarů, Turků, Bočkajovců a jiných vojsk z Uher několik dědin / vsí /. V blízkosti Pitína to byly : Lhota, Měříny, Skalí, Povojná, Vasilsko, Kolelač a Blyštice. Někteří staří lidé vypravovali, že i na Uvezliskách stávala kdysi dědina k níž se pojí předchozí pověst. Je možné a pravděpodobné, že někde v místech Lahové, nebo ve spodní části starého Dúbí, dědina stávala. Dosti možné, že to bylo ono Skalí a nebo, jak jsem také doslechl, původní starý Pitín.

Hradiško / správně Hradištko / - hradiště nad Pitínem sloužilo v dávných dobách jako opěrný bod, tvrz, pozorovatelná, úkrytné nebo ochranné místo proti území Moravy. Odtud byl a stále je dobrý výhled do krajiny až k Brodu a dále. hranicí mezi Moravou a Uhrami tvořila řeka Olšava, tudíž Pitín a některé zaniklé vsi stávaly na území Uher. Teprve v prvních letech na počátku 13.století byly stanoveny hranice a to po hřebenech Bílých Karpat. Do té doby patřil Pitín i s okolím do župy uherské / bánovské / , která měla svůj předsunutý hrad Bánov.

Zmínka o hradu při zaniklé vsi nabádá nás k přemýšlení o hradu Rysovu, který v těch dobách v blízkostech zaniklých vesnic stával.

O dědině na Uvezliskách

/ Podle vypravování pí. Barbory Krahulové z Pitína čp. 77, manželky bývalého lesního hajného z Hutisk /

" Jsem rozená roku 1886 v Šanově. Tatínek se mně " utopil v podmáslí " / zběhl od ženy s dětmi do světa a více se nevrátil / . Jako děcko si mne vzala babička, ale ještě v dětských létech jsem byla dána do služby k sedlákům do Šanova, do Hostětína nebo do Pitína za pasačku.

Ještě když jsem byla u babičky Magdalény Novotné v Šanově, chodívala jsem s ní pásat dobytek na Uvezliska. Tam mě ukazovala místo, - takový močál, kde se kdysi propadl kostel s celou dědinou. Také mě říkala, že si ze svých dětských let pamatuje, jak z toho močálu trčel ještě kříž, ale později se i ten propadl .

Propadnutí dědiny bylo prý trestem zato, že lidé té dědiny byly velice nehodní.

Později když jsem už byla větší, pásávalo nás v těch místech hodně děcek, vždycky jsme si hrávali a honily se, ale jeden z nás vždycky musel dávat pozor, aby dobytek nezašel k těm močálům, aby se neutopil. "

Pověst o sedmi studánkách

První verze :

Dysi, ale to už je velice dávno, domluvilo se sedum pitěnských panen, že půjdú do Olšav na maliny. Zašly hodně daleko, až pod samú Čuláčku. Sem - tam nějakú tu malinu aj zedly. Najednúc všecky pocítily velikú únavu. Sedly do malíní, usnuly, ale už sa nikdy neprobudily. Každá sa proměnila v malú studénku s křišťálovú vodú.

Po dlúhé roky byly studénky známé, nakonec ale zarostly chrastím, enom jedna sa zachovala. Na místoch ostatních studének vyvěrajú enom malé praménky vody, které napájajú pramen Olšavy. Místům těm sa dodnes praví " U sedmi studének ".

Druhá verze :

Šak šeci víte, že Pitín byl mockrát vypálený a od divokých hord zničený. Ludí tu bylo zamordovaných na kopy. Komu sa nepodařilo utéct do hor, každému sa tak stalo.

Jednúc přepadli Pitín divocí Tataři. Bylo to za noci a ludé neměli potuchy, jaká hrůza ich čeká. Tataři chalupy zapálili, ludi pozabíjali a dobytek poschytali. Mladé děvčata, co eště mohli utěkaly do hor. Tataři ich však uviděli, na koňoch sa za nimi pustili a v horách ich sedum pochytali. Děvčata sa bránily a nechtěly sa nechat odvléct. Proto ich tataři na místě zamordovali.

Na každém tom místě, kde ostalo zabité děvča ležat, vytryskl ze země pramínek vody a udělaly sa malé studénky. Ty, až na jednu, zarostly chrastím a stratily sa, ale místu ludé dodnes praví " U sedmi studánek " .

Pověst o Kurucích na Hostětsku

Za vpádu Kuruců musili lidé snášet hrozná ukrutentství. Ubránit se nemohli, protože se neměli čím bránit a tak alespoň na kopcích stavěli hlídky, které dávaly pozor, stavěly ze dřeva hranice a ohněm pak upozorňovaly na nepřátelské vpády. Lidé se pak rychle rozutekli do lesů a vzali sebou nejnütnější jídlo a dobytek.

Jednou také na Kočičím zámku vzplál veliký oheň. To bylo tehdy znamení, že se blíží Kuruci. Lidé bez smyslů prchali do lesa, někteří i z dobyt看em, jiní jen tak, aby se zachránili.

Když Kuruci vtrhli do Hostětína, nenašli v celé dědině nikoho. Vzali si proto k vypátrání lidí domácí psy, které odvázáli od bud. Ti je zavedli až na Stohyně. Brzy se odtamtud rozléhal křik a nářek.

Kuruci brzy z dědiny odtáhli dál. Když to lidé ze svých skrýší vypožorovali, šli se někteří nebojácní podívat na Stohyně, co se tam vlastně stalo. Naskytl se jim hrozná podívaná. Sedm krásných panen leželo tam zabitých a u každé a u každé byla studánka nikoliv však vody, ale slzí, které každá za zabitých panen vyplakala.

Poznámka : Hostětská verze pověsti o Sedmi studánkách.

Pověst o dubech v Úvozi

První verze :

Asi v polovině cesty z dědiny do myslivny stojí několik dubů. Jeden z nich je velice silný a rozložitý. Lidé o něm vykládají tuto pověst :

" Dysi býval v dubě veliký had. Byl to král všech hadů. Na hlavě nosil zlatú korunu. Dycky na večer sa pod dubem všeci hadi zešli na besedu a ráno sa zase odplazili do svých děr. Hadího krála dlúho nikdo neviděl, až jednúc ho uvidělo několik lidí. Ti o tom vykládali v dědině a potom moc lidí chodívalo k dubu, lestli hadího krála se zlatú korunú uvidíja.

Hadí král nikomu neublížil, ale protože už u dubu neměl klid, odstěhoval sa, ale nikdo neví kde, protože od tej doby ho už nikdo nikde neviděl.

Ludé potom vykládali, že je to nějaké poznamenané nebo že strašidelné místo a proto zavěsili na kmen duba kříž, aby zahnal zlú moc.

Druhá verze :

Dubům v Úvoze sa také praví Žižkovy duby.

Když táhl Žižka se svými vojsky do Uher, v těch místech zastavil a nechal vojska odpočinout. Také sám slezl s koně, aby si odpočinul. V tom místě, kde měl svůj stan, nechal vysadit několik mladých dubů, to prý na památku, že tu odpočíval.

Poznámky :

Podle vzrůstu dubů by se mohlo říci, že pamatují Žižku, že jsou staré, zvláště ten jeden, asi 500. let.

Toto místo s rovinovým vysazením dubů má asi nějakou událost připomenouti. Je však velmi pochybné, že by tudy táhli Husité, zvláště ne Žižka. Ten táhl poprvé na Moravu, do Rakous a do Uher až k Trnavě na podzim roku 1423, byl zde stále Uhry znepokojován a proto ustupoval přes Holič a přes Jihlavu zpět do Čech. Podruhé se chystal na Moravu a do Uher rovněž na podzim, ale až roku 1424. Zemřel však při tomto tažení 11. října 1424 u Přibyslavě a od dalšího tažení bylo tehdy upuštěno.

Husité, zvláště Sirotci s Prokopem Holým táhli do Uher až v roce 1431. Vojsko se dostalo až do Pováží k Trenčínu, bylo však pronásledováno nejen uherskými vojsky, ale velikou nepřízní počasí. Proto ustoupilo buď dolinou starohrozenkovskou nebo bošáckou až k Bánovu, kde 9. listopadu 1431 došlo k veliké bitvě, kterou husité vyhráli. V boji zničili nejen bánovský hrad, ale i Zuvačov nad Komňou.

Pověst o mořském oku na Uvezliskách

Kolem Pitína je množství studánek. Některé jsou v Lánech, jiné v Čertoryjích, v Kopcích, v Nivách i na Stohyních. Studánka na Uvezliskách měla vždycky ze všech nejvíce vody.

Jednou, ale to už je velice dávno, bylo veliké sucho. V Olšavě se už voda ztratila, studánky jedna po druhé také vysychali, jenom z té na Uvezliskách teklo stále vody dost. Kolem ní a po celém svahu byla tráva pěkně zelená, všude jinde všechno usychalo. I lidem už bylo zle. Neměli dosti vody pro sebe, ani pro dobytek. Také mouky již nebylo, ani krup, protože mlynáři nemohli mlet.

Tu někteří lidé přišli na myšlenku, že by se mohla studánka na Uvezliskách prohloubit, aby z ní ještě více vody mohlo vytékat a tak by se lidem, zvířatům i rostlinám pomohlo. Dali se také hned do práce. Začali studánku prokopávat a rozšiřovat. To pojednou kdosi motykou zakopl o veliký plochý kámen. Když ho společnou silou vyvrátili a odklopili, vytryskla voda plným pramenem a tak silně, že za chvíli Olšava jen hučela a hrozila sebrat všechno, co jí stálo v cestě.

Lidé kolem studánky se polekali a uvědomovali si nebezpečí. Proto pramen hned tím velikým kamenem zase zakryli a zatížili ještě dalšími kameny, aby přívalu vody zabránili. Když se jim to konečně podařilo, spokojeně si oddychli a hned pravili, že to nebylo nic jiného, než že odkryli mořské oko, které má vodu ze samého moře a s tím že raději nehýbat.

Je-li to pravda nebo ne, to dodnes nikdo nepotvrdil, ale jisté je že na Uvezliskách je vody stále dost a snad i moc, protože i země po ní ještě i teď ujíždí.

Pověst o Kočičím zámku

Nad Uvezlisky, při hostětínské a šanovské hranici, stával kdysi hrad. Býval skoro celý dřevěný, jen základy měl kamenné. Přebýval v něm také jeden rytíř.

Rytíři v tehdejších dobách vyhledávali stále boje a války, toulali se po dalekých krajích a hrady za jejich nepřítomnosti pustly. Tak se stalo i s hradem na Uvezliskách. Rytíř se o něho nestaral, hrad pustnul a nakonec byl tak zchátralý, že v něm nebylo možné bydlet a rytíř hrad opustil.

V opuštěném hradu se usadily kočky, skoro samé černé. Místo očí však měli zelené uhlíky. O půlnoci vždy vycházely z hradu, napadaly obydlí v Pitíně a v Hostětíně i v Šanově a příšerným mňoukáním a škrábáním lidi budily a strašily. Nic nepomáhalo odhánět je od domů.

Jednou se však hrad propadl a s ním zmizely i všechny kočky, jen pověst zůstala i s připomínkou, že pod hradem je zasypán veliký poklad.

/ z Hostětína /.

Pověst o vodníkovi zpod Vasilska

Moje babička, ještě jako svobodná cérka, moseli chodit pásat dobytek. Pásávalo sa tedy na niekoľika místoch: na Jahodiskách, na Díloch, na dolních Lukách, ve Strašnej aj na Kútě pod Vasilskem a to po nocách.

Jednúc sa tých pasáků, cérek aj chlapců, zešlo víc. Bylo už k podzimu, noc byla chladná, rozdělali si proto oheň a kolem něho sa zhřívali. Dyž bylo tak k půlnoci, zaslechli zesпода od cesty, jak dyby jel panský kočár s koňma. Všeckým sa to pozdávalo nějaké divné, kdo by tu v noci s kočárem jezdíl. Po chvíli sa ale ukázal ze tmy menší mužík v zeleném kabátě a s vysokým klobúkem na hlavě. Došel až k ohňu a začal si zhřívat ruky.

Babička byli nebojácní a ptali sa náhlého host'a, kde včil v noci ide. Neznámí í praví, že nemosí být tak zvědavá, ale že í to poví. "Idu do Hutě", pravíl. Babička potom neznámého pobýdla : "Tak to abyste už šel, nech sa neomeškáte", a vzala do ruky bičisko. V tu ranu sa neznámí ztratil a hned sa zdvih takový větr, že sa stromy až po zem ohýbaly a lámaly. Pasáci sa dolekali, poshánali dobytek a hybáj dom! , neohlédali.

Na druhý deň našli v Hutích jakúsi cérku utopenú.

Poznámka : Hutě....místo pod Vasilskem, kde se kdysi dobývala železná ruda.

Pověst o vodníkovi ze Strašné

" Byla sem eště děvča svobodné ", - vykládali tetička Fojtovi , - " poslali mňa jednúc mamička do Strašnej seno rozházat. Bylo už na kopách, odvážat sa mohlo, ale v noci zmklo. Ponáhlala sem sa s pracú, protože slunko pěkně svítilo a z kop sa pašilo. "

" Dyž už sem byla takřka hotová a přichodíla k poslední kopce, zahlédla sem na ni sedět jakési chlapisko. Mělo dlúhé vlasy až na pleca, zelený šosatý kabát a cosi šilo. Došla sem až k něm a zavolala : " Hej, vy tu, dolú z téj kopky! Co tu děláte? "

" Chlapisko zdvihlo hlavu a povídá : " Šiju boty do roboty. Až ušiju sobě, ušiju aj tobě". V téj chvíli seskočilo s kopky, zachlachtalo sa, zablýsklo sa a chlapisko bylo pryč. Enom strašný smrad po něm zůstal " .

" Už sem tu poslední kopku nerozházala, ale utěkala sem domů, div sem dušu nevyplula. Doma, dyž sem všecko vypověděla, hned mě naši povídali, že to nikdo iný nebyl, než sám vodník " .

" Odpoledňa jeli pro seno enom samí chlapi, ani mamička tam nešli " .

Podle vypravování pí. Sukané z čp. 37.

Příhody tetičky Solných

Tetička Solných byli na svatbě v Nevšovej u rodiny. Druhý deň na večer sa vracali domů. V košíku na ruce si nesli několik koláčů domácím na ochutnání. Když přešli pod Vasilskem potok, najednúc sa jim pozdalo, že košík jaksi ztěžknul, ale nedbali a šli dál. Jak došli k Jozéfku, nedalo jim, poodkryli šátek na košíku a chtěli pohlédnout, co v něm tak těžkého je. V tej chvíli z košíka vyskočil maličký mužíček, zasmíl sa a utékl zpátky dolů do Strašnéj. Tetička nejprv zůstali stát jako solný slúp, ale brzy sa zmerkovali a utékali dolů k dědině. Doma jim to ani věřit nechtěli, dyž to vypravovala, ale dyž í viděli takú zděšenú, uvěřili. No, nebyl to nikdo iný, než vodník.

Pověst o vodníkovi z Lúk

" Můj dědák pochodili z Hostětína. Jako malý chlapec mosel chodit pásat koně. Tedy sa pásalo enom v noci.

Jednúc sa vypravili pást na Slatiny k potůčku do Lúk. Byla vlahá, polojasná noc. Dyž sa blížilo k půlnoci, dalo sa do drobného dešta. Dědák sa prikryli deku a skrčili sa pod mezú. Protože byli denní pracú unaveni, brzo usnuli.

Najednúc byli ze spánku probuděni silným zařehtáním koní. Hned vyskočili, ale zahlédli už enom, jak koně utékali rovnú k Hostětínu. Dyž sa podívali na místo, kde sa prv koně pásli, zahlédli ohnivú bečku, která sa otočila ke Kolelači a " žbluňk !" skúlala sa do potůčka. Ale to byla taková rana, že dědák, třebas to byli silný a nebojáživý, aj deku odběhli a utékali domů, co mu enom nohy stačily. Istoistě to byl vodník ! Věckrát už koně sami pást nešli. "

Podle vypravování Jos. Šustka ze Schořovca.

Pověst o vodníkovi z Chrastového humna

" Za starých dob sa tu pěstovalo hodně konopě. To sa po vytrhání moselo močit, pak zase na slunku sušit, aby sa dalo lámat, pazdeřovat a potom příst. Kde to bylo možné, užívalo sa k močení močárů na lukách, nekde také v humnoch. " My sme měli pěkný močár hned za stodolú " .

" To už bylo na konci léta, měli sme také na močáře rozprostřené konopě. Humno bylo ohraděné, ale přeca sme moseli chodit konopě vartovat, aby na ně nezašly husy nabo slépy. "

" Jednúc, vykládali mně nebožka mamička, poslali ju babulka slépy zahnát. Dyž přišli do humna, uviděli sedět na plotě takého menšího chlapa v zeleném šosatém kabátě, červenú šatku měl na krku a pod kudrnatýma červenýma vlasama mu svítily oči jako uhel černé. Jak uslyšel zavrznút vrata od stodoly a ju zahlédl před vraty, zaskřehotál jako havran a " žbluňk " !- skočil do močára. Slépy aj husy sa porozutěkaly, enom oni zůstali stát jako slúp před vratama. Dyž sa potom zmerkovali, nikomu sa k močálu nechtělo ít, že je tam vodník " Z Hostětína, - vypravovala tetička Šustkova ze Schořovca.

O vodníkovi z Dúbí

" To si já eště dobře pamatuju", - říká tetička Šustková ze Schřovca, - " jak sme byly s s mojí mamičkú vodníkem vystrašené. Tam pod Lahovú, pod Slámečkovým pasínkom, majú lúku Matošé - Dolflé. Hned tam, jak končí jejich Dúbí.

Na samém kraju hory stávala veliká, rozložitá střešňa. Níže pod tú střešnú bylo veliké močářisko. Ludé vypravujú, žře satam jednúc jeden pacholek s volma i s vozem utopíl, že je velice hluboké, - mořské oko sa tomu praví.

My sme tam tedy s mamičkú šly na střešně. Já sem byla eště malá, trhát sem nemohla, enom mamička trhali, co tak ze země mohli dostat. Pobýhala sem po kraju hory a čekala na mamičku. Najednou sme uslyšely veliké žbluňknutí v močáře, jako dyby někdo veliký balvan tam hodíl. Mamička sa strašně polekali a vykřikli, - mysleli, že já sem tam spadla. Dyž mňa ale uviděli na kraji hory a potom sa podívali na močár, de sa všecko jakoby hupalo, nechali střešně střešňama, vzali mňa za ruku a utékali sme, co sme jen mohly, hore na Lahovú a přes Hradiško domů. Povídali mně potom mamička, to že nic inšího nebylo, než vodník že nás zahnál."

O vodníkovi z Kolelača

1. verze

Tetička od Urbánků sušili jednúc v Kolelači seno. Protože je do Kolelača daleko, vzali si sebú něco k jídlu, aby nemusili od sušení odchodit domů a nebyli hladní.

Tak při obědě, když seno obraceli, pojednúc sa jim pozdalo, že tam nejsú sami. Ohlédli sa a uviděli človíčka s hrabjami. Ale v téj chvíli sa jim ztratíl a už ho zahlédli až u saměj hospody, ale jen tak v mlze. No, tetička sa tak honem nezalekli, odplivli si jenom a obraceli seno dál. Ale se skládáním sa hodně ponáhlali, aby tam nezatměli. Nechtěli sa s tím vodním mužičkem setkat navečer, nebo by to pro nich mohlo dopadnúť zle.

O vodníkovi z Kolelače

V hlubokém zalesněné dolině v polovině cesty mezi Pitínem a Hrádkem stávala před mnoha a mnoha léty nevelká dědina Kolelač. Chalupy v ní byly rozhozené podle staré obchodní cesty. Tak jako ostatní sousední vsi byla i Kolelač několikrát přepadena a vypálena loupeživými hordami, které sem vpadaly ze sousedních Uher. Lidé z chalup se vždycky rozutekli do blízkých lesů, po odtáhnutí lupičů se zase vrátili a své chalupy si znovu postavili. Přepadení se však často opakovala a lidem se znechucovalo domy stále opravovat a dívat se zase na jejich opětné zničení. Proto se někteří odstěhovali do klidnějších a bezpečnějších míst. Jen několik málo se nemohlo odloučit od rodného místa, zůstali a tak dodnes najdeme v Kolelači několik domů a bývalou starou zájezdní hospodu.

I když hospoda stávala na samotě, bývalo v ní za starých časů živo. Každý forman, který jel s nákladem od Brodu k Brumovu, zastavil u hospody, aby koním nechal odpočinout, sám vešel do šenku na holbu piva a požádal o založení koňmi do kopce na Blyšticích. Bývalo těch formanů každý den několik. Někdy i milostivá vrchnost, když se vraceli z Vasilského dvora, vystoupila z kočáru, aby se přesvědčila, zda se tu podle poddanského práva šenkuje jenom "panské " pivo a víno, nebo se poptala, jaké noviny přináší formani, kteří tu zastavují. Jindy zase podklasný, šafář nebo fojt sem zaskočili na hlt osvěžujícího moku, ani panský hajný hospodu nikdy neobešel.

Když se noc kladla do dolin, chodili sem lidé z Vasilska i z Hostětína, nejčastěji ti, co světem chodili s jalovcovou holí a s pérkem za širákem, muzikanty přivedli a bývalo tu veselo dlouho do noci.

Tehdy po tichu a potajmu vešel do šenku i mužik v zeleném šosatém kabátu, ve starém širáku pérem propíchnutým, obutý do starých škrpálů. Usedl v koutku za vysokou pecí na dubovou lavici a nahříval si záda. Chvilími zakašlal a něco jen tak pro sebe zahuhňal, potom ze šosu vytáhl krátkou faječku, přišoural se k některému hosti a požádal ho : " Daj tabáčku."

Když byla faječka nacpaná, odešel k ohništi, vyhrabal žhavý uhel, vložil ho do faječky, zamáčknu a odšoural se zas na své staré místo, kde spokojeně pokuřoval. Nikdo mu nikdy neodmítl tabáku podarovat, protože všichni divného hosta znali a žádný si ho nechtěl pozlobit už proto, že se domů chodilo až za noci a podle potoku, v hlavách bývalo všelijak a kdoví, co by se mohlo stát. Jakmile se hosté zdvihli a chystali domů, odcházel s nimi, ale před hospodou se ztratil a nikdo nevěděl kdy a kam.

Hospodská, která sem přišla z jiné vsi, zprvu se na divného hosta zlobila. Utržit nedal ani krejcar, šenk jenom kouřem zaneřádl a kaluž vody, která po něm vždycky pod lavicí zůstala, také nikdy neutřel. I když to byla žena nebojácná a silou stála za pořádného chlapa, s vodníkem si mrzutost udělat nechtěla.

Po létech, když formani přestali jezdit a místo nich za humny počal rachotit vlak, ubývalo hostů, v hospodě se přestalo šenkovat a smutek zapadl pod černé trámy stropu. Také vodník se po dlouhé časy neukázal a šenkýřce bylo po něm někdy i smutno.

Podle vyprávění Lad. Janůje st. z Hostětína čp.7

O vodníkovi v Krabačce

Dědánek Vojtíškových orali jednúc v Krabačce. Jak tak šli za pluhem pozdalo sa jim, že za nima někdo velice dupe. Obrátili sa a zahlédli jen, jak od utěká velice odraný zajíc a dolů do potoka. No, jistě to nebylo nic jiného, než přestrojený vodník, pomislili si. Protože dědánek byli člověk nebojázlivý, přimáčnuli si jen tabák v faječce, popohnali krávy a orali dál.

Pověst o strašidle v Lánech

V Lánech u Boží muky se někdy tak okolo půlnoci objevoval jezdec na koni. Ale byl to zvláštní jezdec i zvláštní kůň. Oba byli bez hlav.

Jezdec občas seskočil s koně, vytáhl ze země soumezník, pobíhal s ním po polích a stále volal : " Kam ho mám dát?,- Kam ho mám dát? "

Lidé kteří chodili pozdě v noci z roboty a podivného jezdce zahlédli, prchali z toho místa a div živý domů doběhli.

Jednou šel cestou z Bojkovic do Pitína kterýsi mužský. Byla tmavá noc a těžko se mu šlo, protože byl podnapilý. V místech u Boží muky zaslechl známé volání bezhlavého jezdce. Zastavil se, podnapilost mu dodala kuráže a bezhlavému jezdci odpověděl : "Kdes ho vzal, tam ho zas dej!" Volání přestalo a od té doby se již neopakovalo.

Podle vypravování Fr. Peřestého z č. 155.

O Světloňoších

To sem já byl eště malý ogara, bývali sme tedy na dolním konci, co je včíl Zdeněk Kovářůj. Měli sme pole na stráňách, šak tam eště to pole je, táhlo sa dole od říky až nazad tak dlůhé a nerozdělené. Včíl už je rozdělené na kolikero dílů štraků aj s cestama.

Tam v tych místoch nad štekú sme jednúc měli nasaděné zemňáky. Bylo už v podzimu, dyž maminka jich kopali a nechávali ležat, aby oschly. Já sem jich potom zbíral do košíka a nasypával do měchů. Maminka sa ponáhlali, ale přece sme zatmělia dom sme jeli s tragačem už za tmy. Asi v tych místoch, co včíl vede štreka, sme chvílu odpočívali. A tu mně maminka ukazovali jakési světla.

Poskakovali od Skalky přes Lány, Oborů aj přes Nivy, najednúc sa jasně rozsvítily, potom zas hnad zhasly a za chvílu sa zas oběvily. Já sem na to hleděl jako vyjevený. Pak mně maminka řekli, že to sú Světloňoši. Přes deň prý spíja schovaní na Skalce, na noc odchodíja po poloch na Hradiško a na Kolovrátek, kde provádějí tak všelijaké tance a přede dněm sa zas vracajú na Skalku. Lidé sa jich bojíja a Kolovrátku sa v noci radši vyhnú.

Mátohy

Pan nadučitel Mudrák byl velice dobrý muzikant. Měl také svou kapelu. Hrával sní často i po okolních dědinách.

Jedníc, bylo to na podzim, hráli v Krhově. On ale dlouho do noci nehrál, protože skoro ráno musil jet kamsi daleko. Nechal proto ostatní muzikanty hrát samotné a sám se vypravil přes Skalku domů. Když přišel k Ohloběnce, cosi ho zmátalo a vodilo od křoví ke křoví., od hráze ke hrázi a cestu domů najít ne a ne, třebaže ji velice dobře znal. Volal, pískal, ale nikdo se mu neozýval. Až teprve k ránu, když ostatní muzikanti šli domů, uslyšelo ho, našli a celého urovaného a jen napůl živého donesli domů. Však byl potom dlouho nemocný.

Vypracoval strýček Viktor Matocha.

O hradu Rysovu

/Z vypravování pí. Marie Kundratové, provd. Paroulkové, z Hostětína/

Můj děd mně vyprávěl o slavnosti, která se za dávných dob v Hostětíně konávala. Sedláci posedali na koně / i na vypůjčené " od pánů " - asi ze dvora Vasilska / jeden, zpravidla rychtář, na bílém koni představoval pána z Rysova a společně s ním " táhli do boje " ostatní jezdci. před odjezdem prováděli různé šarvátky po způsobu vojenského cvičení. / Tehdy se rádi na koni projížděli a ukazovali bývalí vojáci : dragouni, husaři nebo kyrysníci /.

Pán z Rysova prý se často zúčastňoval bojů a válek a z jedné se také nevrátil. Jeho manželka s dětmi odešla, hrad zůstal opuštěn, pustl a nakonec se i rozpadl a stal se útočištěm divokých koček.

Nejeví se tu vedla Rysova i nějaká souvislost s pověstí o Kočičím zámku, který prý stával nad Hostětínem?

Pověst o studánce Ohloběnce

Studánka Ohloběnka, zrcadlící se téměř na temeni Skalky, poutala ve svém prameni záračnou moc. Ještě za úsvitu našich dějin vládla jí mocná kněžyně Zicha, jíž pro potěchu za měsíčních letních nocí a při šelestu listů korun mohutných dubů prováděly na přilehlém paloučku své tance a reje divoké lesní žínky, pak zhlížely se v zrcadlící se vodní hladině a ze svých jemných dlaní rozstříkávaly drobnou krůpěje perlící se vody po svých štíhlých tělech, než se za ranních červánků rozplynuly v mlžném oparu.

Sem přicházela z houštin i různá zvěř : tu plachá srnka či laňka vsála několik doušek chladivé vody do vyschlé tlamky, tam ospalý ještě bruchivý medvěd spláchl své hrdlo studeným pramenem, i drobné ptáče sem zalétlo ovlažít vyschlé hrdélko.

Tak ji tu oběvil i člověk, jen zpoza zahalený kožešinovou hábí, z dřevěným kyjem či lukem a šípem v ruce unaven klesu do hebkého a vlhkého mechu, prorostlého jemnou travinou. Posilněn odpočinkem a vlhostí pramene bystrým okem pak obhlédl širé loviště a znovu vešel v šero stínů mohutných korun staletých velikánů. Pak po staletích zastavil tu své kroky i pastevec, aby nabral osvěžení v slunečním palčivém jasu a z vytékající stružky napojil i žíznivé stádo drobného skotu.

Věky přecházeli. Skalisko, do kterého bil vichr i déšť, hned mráz je drtil a pak zas slunko rozpálilo jeho stěny, drolilo se postupně v drť a suť. Dubové, hrabové i smrkové velikány smetly vichřice, změt' padlých těl i nové výrosty propletili lijany i drobný břečťan, vysokou travu v údolí a v úbočích sžehl ohnivý blesk. I mocné otřesy půdy zvlínily nově celý kraj. Jen Skalka stála pevně, z hlubinného průrvu přištil dál stříbrný pramen a napájel potůček vynoucí se úbočím k říčce, kde splynul s vodami sesterských Sedmi studánek a lahodné Žadonůvky. Kolem pramene i podál potůčku vyrůstalo roztodivné kvítí, jež vyhlédávala tu nemocná a stěží se plazící zvěř, aby čerstvou zelení a štavami trsů i douškem čiré vody se osvěžila a posilnila. A pak i lidé, usadivší se tu po přechodu staletí, následovali zvěř a poznávali léčivou moc bylin i vody. Sem přicházely v pleny zahalené stařeny, aby za tajuplných nocí svatojánských, či za rozbřezku dne letního slunovratu posbíraly devatero kvítí, devatero koření i devatero dřev a nabraly vody Ohloběnkové, jež pak používaly v temnu svých komor při svých tajemných zařikávaních jako čarovného léku proti nemocem údů i lidského ducha, i proti zlým mocem duchů nečistých a nedobrych. Sem úkradkem a potají přicházely děvuchy z dědin vladyků Pyty, Krhy i Bojka, aby zchladily svá rozpálená líčka nebo v zrcadle hladiny studánky se potěšily svým krásným zjevem. Po létech i zámecké paní a komtesy honily své komorné a služebné s mohutnými džbery a džbány, aby v nich donesly záračné ohloběnkové vody do omlazujících koupelí svým unaveným a uvadajícím vnaďám a krásám.

Křišťálový pramen Ohloběnký patřil však i jiným. Tak, jako v dobách selské svobody i v dobách nevolnictví, poddanství a roboty, v dobách selských vzpour za dob milostivých vrchností, pánů Franců a panských drábů, v době národní poroby i krutého pronásledování a v dobách vítězství a svobody přicházeli sem ženci a žnečky, odbíračky, oráči i pohůnci, aby ovlažili vyprahlá hrdla a okoralé rty nebo smyli prach i pot se svých čel a skrání a vzkřísili znovu zemdlená těla douškem studené vody.

Tak sloužila Ohloběnka živému tvorstvu, rostlinám i zemi, třpitila se za smavých slunečních dnů i za studeného měsíčního svitu od věků do věků, nedošla zkázy za bouřných proměnmatky Země, nezakryla se ledem za krutých mrazů ani nevyschla za úmorných veder a palčivých dní. Stále a stále se prodíral její pramen z nitra země na její povrch, rozlil se ve droboučkém úžlebu, aby pak zvolna stékal prorvou svahu k vodě Olšavy. Tehdy,- dávno,- pradávno,- teď a bude vždy. Čarovná a kouzelná moc v hrubý kámen dávno zakleté kněžině Zichy je prý věčná...

I tuto dobu snad pramen a studánka Ohloběnka přečkají, třebaže jsou těžce rozšlapány kopyty pasoucích se stád dobytka, který i při znečištění vysává skromné kaluže vody ke svému osvěžení. nemohlo by býti jinak ?!

Žadonůvka - studánka na Stohyních

Jména obou studánek jsou staročeská, ne-li praslovanská, vyjadřují krásný vztah člověka k přírodě.

O vodnících všeobecně

Vodníci " žili " snad po celém světě, všude, kde byla nějaká voda. Nikdy se však nezdržovali v nějakém společenství, jako kupř. víly nebo rusalky, ale vždy jednotlivě.

Tak se vodník rád zdržoval u mlýnů, kde prováděl různé neplechy, u rybníků ho bývalo vidět i při močálech a tůních. Nejčastěji byl vídán jako menší mužík s dlouhými, až po ramena splývajícími vlasy, jindy jako odrostlejší chlapec s krátkými kudrnami. Oči míval zpravidla zelené, pronikavě svítící, někdy zase černé jako uhel. Prsty na ruce i na nohu měl velmi dlouhé, podobné žabím. Oblečen býval do červených krátkých kalhot a do zeleného šosatého kabátu. Z jednoho šosu mu zpravidla odkapávala voda. Často měnil podoby : jednou se proměnil v červeného psa nebo kohouta, jindy dokonce v hořící sud. Rád chodíval na jarmarky /na trhy/ a tu vypadal jako ostatní lidé, jen podle odkapávání vody ze šosu byl poznáván. Zjevoval se i ve dne, ale častěji v noci, buď při měsíčku někde na vantrokách /na mlýnském vodním žlabu/ nebo nad potokem na lávce sedícího, jindy, a to zvláště za podvečerních vlahých dešťů, v rákosí a houštinách.

Mluvíval prý lidskou řečí, ale vydával též různé zvířecí zvuky : mňoukal, štěkal, kokrhal, vrčel a podobné. býval to takový samotář, neměl rád lidi a zřídka kdy se k nim přidružoval. Byl-li ve svém sídlišti vyrušován, pak byl velmi zlostný, lidem škodil a mstil se. Říkalo se o něm, že lidi do močálů láká a vábí, do vody stahuje, topí je a jejich duše pak schovává do hrnčků na dně rybníků a tůní.

V samotném Pitíně se mnoho nezdržoval, nesloužila prý mu voda ze Sedmi studánek, obsažená ve vodě Olšavy, která byla cítit krví dávno zamordovaných panen. jen někdy ho bylo možné spatřit na Podslatině a pod Vasilskem. Pod dědinou bývaly v řečišti hluboké výmoly a zátočiny a táhly se až k Jamskému mlýnu. Tu už se zdržoval častěji, odtud chodíval na besedy k vodníkovi do Strašné nebo až do Kolelače a do mlýna v Hostětíně.

Prímých pamětníků vodníků není, jenom drobné zkazky mezi staršími lidmi o nich zůstaly. I ty však upadají v zapomnutí.

Dojmy dneška

Je příjemný červencový den.

Jasná obloha, hřejivé slunce, zvlněné osení i rozkvetlé pažity a meze zlákaly nás k vycházce. Přejdeme vesnicí, stoupáme do mírného svahu, míváme hřbitov, přejdeme cestu nad "štrekou" a zastavujeme v koncích Zádělní. Přejdeme trať a usedáme na svahu Strání. Chceme se potěšit chvilkou pokoje a klidu. Zrak bloudí krajinou až po vzdálené obzory a ucho zachycuje odezvy pohybu a ruchu.

Od Bojkovic přijíždí vlak. Není ho ještě vidět, ale už teď se ohlašuje mocnými výdechy černého kouře a pronikavým a pronikavým sykotem unikající páry. Z kamenolomů na Lokově zaléhají sem duté ozvěny odstřelů, že až krajem otřásají. Po silnici od kapličky přijíždí velký autobus a přiváží dělníky z bojkovských továren. Každou chvíli ho předjíždí nebo křížuje nějaké osobní auto. Na přejezdu trati u zastávky "tůruje" kdosi motorku a ne a ne ji uvést do chodu. U Vašíšatky vystřelují světlice a jejich praskot se přenáší až kamsi do Rybníka. Po silnici do kopce k Hostětínu hlomozí těžké nákladní auto. Na vrchu Zádělní nebo u "Josefka" rozorává traktor rozlehlý hon. Jeho rachotivý hřmot zapadá až do údolí. Z kravínů na Dělnicích doléhá sem šramot řezačky nebo šrotovníků. Nad hlavou hučí těžké dopravní letadlo a občas se přeženou a zasvíští vojenské tryskáče.

Tak je tu ráno, v poledne i na večer, ba až dlouho do noci. Tak je tu každý den. Tak vypadá dnešní pokoj a klid.

Proměna století....

Genese vzpomínek

Šel jsem jednou na podzim pozdě v noci s manželkou z Hostětína. Byla dosti tmavá noc, ale na cestu do kopce svítilo hostětínské elektrické osvětlení a utěšovali jsme se, že od Zábřeží nám zase bude svítit Pitín. Bohužel.... Světla pojednou zhasla a ocitli jsme se v pořádné tmě. Cestu, vlastně silnici, jsme znali, ale přesto jsme sem-tam zakopli. Manželka si chvílemi stěžovala položertem, polodopравdy na elektriku, že musila zhasnout právě když ona jde z rodného místa obou svých rodičů. Brzy jsem ji uklidnil. Povídám jí : "Naříkáš, a to si vyšlapuješ po pěkné silnici. A teď si představ co musil říkat třeba tvůj dědeček, pradědeček nebo ještě někdo starší, když musil běžet v tmavé noci do Pitína třeba pro "panáčka"? Ale ne touto silnicí, ta ještě dávno nebyla, ale támhle tou cestou do Slatin, do Lúk, k Předdúbraví a podle meze dolů,- cesta necesta, výmol, skála, křoví.... Co všelikých zvuků musil vyslechnout, kolika světýlkům se vyhnout a byl-li trochu bázlivý i srdce tlouklo polekaně, zvláště když se v mysli vybavily strašidelné příhody, o nichž slyšel vyprávět. každý šelest v keři mu zbystril sluch, svist letu vyplašeného a polekaného ptáčete ho přiměl k ohlédnutí, polích zatoulaná kočka svítila zelenýma "vodničíma" očima, seskupení a zbarvení mraků vzbuzovalo hrůzu.....

vzpomeň si na mnohé příhody ze svého mládí, které tě hodně polekaly a dodnes z paměti nevymizely. A tenhle kraj v dávnu velice trpěl, už vlastním těžkým životem tu byli lidé přestrašeni, ve všem viděli skryté nebezpečí, všeho se báli. Dnes se to už ani nezdá být pravda, ale starší lidé tím ještě žijí, vzpomínají a vypravují....

Na vrchu Zábřeží se rozsvětlo. To pitínská elektrika nám posvítla na cestu. "Vidíš ten rozdíl žít za tmy a žít za světla, žít ze spoutanou duší nebo s duší volnou k rozletu?" Snad ten rozdíl už dávno znala, ale tmy se bála, - té hmotné i té duchovní.

"Ale vzpomínky těch starých lidí napiš!", - přikázala mně. Plním její přání.

Napsáno v letech 1965 až 1972.

Některé pověsti a vzpomínky jsou psány nikoliv v nářečí (Pitín vlastní nářečí nemá), ale v lidové mluvě pitínské. To však není jednoznačné, protože je značně ovlivňováno výrazy valašskými /blízké sousedství/, hodně kopaničářskými /část obce - Kopanice - obývají kopaničáři/, ale též výrazy přinesenými ze světa a lidí přistěhovaných. Snažil jsem se zachytit a uvést i odchylky, jak jsem je zaslechl od vypravěčů, kupř. : babička - babulka, když - dyž, něco - neco, dělal - dělál, cítil - cítl, se - sa a jiné. Uvádím proto, aby zjištěné odlišné výrazy nebyly považovány za chyby.